

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpks.lt

Trisdešimt antrieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2020 m. birželio 26 d.

Nr. 24 (1382)

Be atgalinio bilieto

Vidutis ŠEŠKAS

Birželio 14 dieną, nepaisant įkyriai dulciančio lietaus, Biržų krašto žmonės rinkosi į pievelę prie kopyltstulpio tremtiniams atminti. Pirmieji nešdami vėliavas atžygiavo Stepono Giedriko-Giriečio Biržų 501 kuopos jaunieji šauliai, kurie renginio vietą papuošė pačių padarytais „Vilties aitvarų“ simboliais.

Šių metų Gedulo ir vilties dienos minėjimas, pavadintas „Gyvuliniuose vagonuose – be atgalinio bilieto“, prasižėdė ekumeninėmis pamaldomis trijų konsesijų kunigų už gyvus ir mirusius tremtinius, už Tėvynę Lietuvą. Dvasininkai kvietė maldoje prisiminti tuos, kurie kentėjo toli nuo Tėvynės. Savo trumpuose pamoksluose ragino išsaugoti viltį ir branginti laisvės dovaną.

Simboliška, kad lygiai prieš 30 metų šioje vietoje, minint Gedulo ir vilties dieną, pirmąjį koncertą surengė Biržų buvusių tremtinių choras „Tremties aidai“, vadovaujamas Laimos Aukštuolienės. Šia proga choristai sulaukė renginio dalyvių sveikinimų ir gėlių, o jie, kaip visada, dovanojo iš širdies išplaukusias ir toli nuo Tėvynės Lietuvos sudėtas dainas.

Prisiminimais apie tremtį pasidalijo LPKTS Biržų filialo pirmininkė Danguolė Žiūkienė. Sveikinimo žodžius susirinkusiesiems tarė rajono ir respublikos politikai. Prie kopyltstulpio, kurio papėdė apjuosta tremtinio Jono Kazėno šeimos nupintu ažuolo lapų vainiku, buvo padėta gėlių, uždegta žvakelių. Jaunieji šauliai bandė į dangų pakelti simbolinius vilties aitvarus. Minėjime skambėjo žodžiai, skirti praeičiai, skambėjo Laimos ir Artūro Aukštuolių dueto bei bardo Leonido Čiūdaro atliekamos jausmingos dainos.

Pasibaigus renginiui Biržuose, šios svarbios lietuviui dienos minėjimas per-

Stepono Giedriko-Giriečio Biržų 501 kuopos jaunieji šauliai

Prie Biržų krašto tremtinių kopyltstulpio

sikėlė į Užušilių kaimą prie kopyltstulpio Biržų krašto mokytojams – Sibiro kankiniams. Užušilių kaimo bendruomenės pirmininkė Zita Keželiene pradedama renginį prisipažino, kad ir jos šeimą palietė tremtis. Susirinkusiuosius vėl jaudino širdingos Laimos ir Artūro

Aukštuolių atliekamos dainos apie tremtį. Prie paminklo kaimo žmonės dėjo darželio ir laukų gėlių – paprasta ir nuoširdi. Po to susirinkusieji buvo vaišinami „gyvybės elektryka“ – lietuviškais lašiniai su juoda duona – tai maistas, padėjęs išgyventi tremtyje.

„Tėtį mačiau verkiantį tik vieną kartą – kai trėmė“

Prof. Ona VOVERIENĖ

Taip rašė mano miela pažįstama kaunietė Vandutė Milieškienė, su kuria tik fragmentiškai buvome susitikusios Kaune organizuojamose Lietuvos moterų lygos konferencijose.

Vandutės Povilonytės-Milieškienės šeima iš Andriūnų kaimo (Rokiškio r.) sovietinis KGB ištrėmė 1950 m. rugsėjo 19-osios naktį į Altajaus kraštą, Pankruščickos gyvenvietę. Tada mažametė mergaitė ir matė savo tėvelį verkiantį, ir įsiminė visam gyvenimui. Jos tėtis Domas Povilonis (g. 1872 m.) ir mirė

tremtyje 1952 m. lapkričio 13 d. Irkutsko sr. Nukutų r. Mama, likusi tremtyje su trimis mažamečiais vaikais, po tėvelio mirties prašė reabilituoti ir grąžinti šeimą į Lietuvą.

Estijos ir Latvijos sovietinė valdžia 1956 m., jau gerokai po Stalino mirties, atsiprašė visų buvusių kalinių ir tremtinių už jų kalinimą ir tremtis, o Lietuvos valdžia, tai yra Justas Paleckis, 1957 m. sausio 11 d. siuntė prašymą į Maskvą – neleisti grįžti lietuviams iš tremties į Lietuvą ir negrąžinti jiems sovietų valdžios atimto turto. Dėl to

apie 80 tūkstančių lietuvių, grįžusių iš tremties, apsigyveno Karaliaučiaus krašte, Latvijoje ir Estijoje, kur valdžios buvo žymiai žmoniškesnės. O lietuviams vis arčiau Tėvynės. Dalis lietuvių taip ir liko gyventi Sibire ir Kazachstane. Jų palikuonys nutautėjo ir asimiliavosi – jau nebe lietuviai.

Ištremti buvo ir V. Milieškienės seneliai dar 1941 m. birželio 14 d. Seneliui buvo 80 m. Taip sutapo, kad senelių šeima ir Lietuvoje, ir Sibire gyveno šalia dailininko Petro Kalpoko šeimos.

(keliamo į 8 psl.)

Ešelonais vežė...

Raimundė GEČIENĖ

Birželio 14-oji – visoje Lietuvoje minima kaip Gedulo ir vilties diena. O tokios dienos juk galėjo ir nebūti... Tik graudžių dienų kažkam labai reikėjo! Tas kažkas – komunistinis okupacinis režimas ir jo pakalikai. 1941 m. birželio 14 d. enkavedistai pradėjo masinius lietuvių areštus. Iš Šilalės krašto taipogi vežė, trėmė daugelį žmonių. Didžioji dalis negrįžo, taip ir neišvydę gimtinės laukų, medžių žalumos ir brangių artimųjų.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Šilalės filialo nariai jautriai reaguoja prisimindami likimo brolių ir sesių patirtus išgyvenimus, jų netektis. Kol gyvos širdys, jie neleidžia nusėsti istorijos užmaršties dulkėm. Filialo pirmininkė Teresė Ūksienė, jos pavaduotojas Antanas Rašinskas ir kiti filialo nariai nepailsamai rūpinasi istorinės atminties įamžinimu. Jų iniciatyva statomi paminklai žuvusiems ir negrįžusiems, rašomi atsiminimai, leidžiamos knygos. Su begaline meile prisimenami dar gyvi esantys tremtiniai, šeimų nariai. Jie būna aplankyti ir pasveikinti šv. Kalėdų ar jubiliejų progomis. O palikę šį pasaulį, pagarbiai palydimi į Amžiną poilsio vietą, su gedulo juostele paženklinta Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių vėliava.

Šiomet minėjome 79-ąsias sovietų vykdytų masinių trėmimų pradžios metines. Šilalėje buvo aukojamos šv. Mišios. Po jų, dalyvaujant šauliams, eisena su vėliavomis pajudėjo į Šilalės miesto kapines, kur pastatytas paminklas žuvusiems ir negrįžusiems už Tėvynės laisvę. LPKTS Šilalės filialo nariai padėjo trispalvę atspindinčią gėlių puokštę ir žvakių kompoziciją. Nuskaubė Lietuvos Respublikos himnas ir tylos minute buvo pagerbti negrįžusieji iš tremties ir įkalinimo vietų.

Džiugu, kad šiame paminėjime dalyvavo nemažas būrys žmonių, kuriems dar svarbu, kas mes tokie buvome ir kas esame. Nuoširdi kalba pasigirdo iš Šilalės rajono savivaldybės mero Algirdo Meiženio lūpų, kuris jau antrus metus iš eilės mini tą dieną prie šio paminklo. Nevengti liūdno praeities prisiminimų, bet juos kaskart priminti ateities kartoms, ragino savo šiltoje kalboje ir parapijos klebonas dekanas Saulius Katkus.

(keliamo į 4 psl.)

Vladui Mironui – 140

Simonas JAZAVITA

1880 m. birželio 22 d. Rokiškio rajone, Kuodiškiuose gimė Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signataras, aktyvus visuomenės ir politikos veikėjas Vladas Mironas. 1904 m. jis buvo išventintas į kunigus. Dar prieš tai mokydamsis viename iš mūsų tautinio atgimimo centrų – Mintaujos gimnazijoje (dabar Jelgava, Latvija), jis buvo pašalintas iš mokyklos už atsisakymą melstis rusų kalba. Kartu atsisakė ir dar vienas žymus tautinio atgimimo veikėjas – Antanas Smetona, su kuriuo V. Mironą siejo didelė draugystė, su metais ir bendra politine veikla tik stiprėjusi.

Nors įkliuęs į carinės Rusijos valdžios nemalonę, V. Mironas sugebėjo išsikvototi galimybę tęsti mokslus, ir taip pasuko į Vilniaus dvasinę seminariją. Netrukus po išventinimo, jis kaip jaunas kunigas jau buvo pastebimas tarp Didžiojo Vilniaus Seimo dalyvių. Galbūt pažintis su Smetona lėmė, kad Mironas, kitaip nei daugelis kunigų, savo politinę veiklą ėmė sieti ne su krikščionių demokratų, o su tautininkų politine jėga. Vis dėlto jo tautinis lietuviškas nusiteikimas nepatiko bažnytinėi vadovybei Vilniuje, kurioje buvo daug lenkakalbių kunigų, kuriuos žavėjo siekis atkurti Lietuvą glaudžiais ryšiais su Lenkija, kurioje viešpatautų Liublino unijos tradicija. Todėl jis buvo išsiųstas į Lenkijos provinciją, iš kur grįžo po trejų metų. Mironui ypač svarbu buvo iškovoti geresnes pozicijas lietuvių kalbos vartojimui bažnyčiose.

1917 m. jis dalyvavo Vilniaus konferencijoje, iš kurios buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą. Čia buvo vienas iš keturių kunigų, tapusių Nepriklausomybės Akto signatarais. Vis dėlto bažnytinė vadovybė pyko, kad Mironas pasirinko ne rinkimus į Steigiamąjį Sei-

mą laimėjusius krikščionis demokratų, bet tautininkus, kuriems šie rinkimai buvo prasti. Tautininkai sugrįžo 1926 m., rinkimuose gavę tik tris vietas – jas užėmė A. Smetona, V. Mironas ir A. Voldemaras. Vis dėlto po karininkų perversmo ir A. Smetonos sugrįžimo į valdžią V. Mironas tapo vėl pastebimas Lietuvos viešajame gyvenime. Tai natūralu, jis buvo laikomas vienu svarbiausių šios politinės jėgos žmonių, turėjo artimus ryšius su A. Smetona, abu vienas kitu pasitikėjo, net po to, kai A. Smetona susipyko su garsiuoju istoriku A. Voldemaru, ir šis buvo priverstas pasitraukti iš Ministro pirmininko pareigų. 1929-aisiais V. Mironas buvo paskirtas Lietuvos kariuomenės vyriausiuoju kapelionu ir stiprino ryšį tarp valdžios ir kariuomenės elito. Bažnyčia jį paskyrė Šv. Mykolo Arkangelo (Įgulos) bažnyčios rektoriumi.

1938 m. kovo mėn., vos atšventus Nepriklausomybės atkūrimo dvidešimtmetį, prasidėjo sunkūs laikai Lietuvos istorijoje. Nors kylant nacional-socialistinės Vokietijos grėsmei, Lietuva ir Lenkija jau kelerius metus ieškojo, kaip sumažinti įtampą ir užmegzti

diplomatinius santykius, sprendimo nebuvo prieita ir didžiosios valstybės ambicijas tuomet demonstravusi Lenkija nusprendė eiti ultimatumu keliu. A. Smetona ryžosi ultimatumą priimti ir paskyrė savo artimą patikėtinį V. Mironą Ministru pirmininku. Tam priešinosi ne tik Lietuvos bažnytinė vadovybė, bet ir Vatikanas, tačiau V. Mironas sutiko pastatydamas juos prieš faktą. Jis, kaip Lietuvos patriotas jau tėtė, kad turi padaryti viską, ką gali, kad sušvelnintų sunkią padėtį.

Iš tiesų, V. Mirono tolerantiška, nekonfrontacinė politika buvo gana sėkminga ir netrukus Lietuvos ir Lenkijos santykiai ėmė švelnėti, atsirado ne tik nedidelių susitarimo prosvaisčių, bet užkulisiuose jau buvo diskutuojama ir kaip atnaujinti bendradarbiavimą, sudėtingiausia – Vilniaus priklausomumo klausimą nukeliant į ramesnius laikus. Tai parodė ir 1939 m. gegužės mėn. įvykęs Lietuvos kariuomenės vado generolo Stasio Raštikio vizitas į Varšuvą, kur jis buvo pasitiktas su didžiuliu susidomėjimu ir plojimais. Deja, pats V. Mironas kadenciją jau baigė, nes kovo mėn. Lietuva sulaukė ant-

rojo – šįsyk Vokietijos ultimatumo, kuris buvo gerokai skaudesnis. Lietuva prarado vartus į jūrą – Klaipėdą ir nemažai ekonominio potencialo.

Prislėgtas V. Mironas nusišalino nuo politinės veiklos, tačiau laukė grėsmė gerokai užgožusi pirmus du ultimatumus. Trečiojo metu, 1940 m. birželio mėn., SSRS okupavo visą Lietuvos valstybę. Netrukus religiją persekiojė okupacinis režimas suskubo susidoroti su aukščiausiais pareigas tarpukario Lietuvoje užėmusiu dvasininku. Laimei, 1941 m. birželio sukilėliai išlaisvino Mironą iš kalėjimo, tačiau ir 1944 m. raudonajam siaubui sugrįžtant, jis nesiryžo trauktis į Vakarų – norėjo likti tėvynėje, dėl kurios taip kovojo.

NKVD suskubo jį suimti dar tą pačią vasarą, bandė priversti šnipinėti likimo brolius ir seseris, teigė, kad taip iškovos asmeninę laisvę. Tačiau tvirtu Lietuvos valstybininko tai nepalaužė – jokių svarbių duomenų jis neatkleidė ir buvo išgabentas į griežtomis sąlygomis garsėjusį Vladimiro kalėjimą, kur 1953 m. išsekęs mirė. Lageryje žuvo ir partizanų tapęs jo globotas sūnėnas, anksti mirusio brolio sūnus, Julius Mironas.

Taip signataras, politikas ir dvasininkas Vladas Mironas, minint jo 140-ąsias gimimo metines išlieka mūsų atmintyje kaip visapusiška, tauri ir Lietuvai viską atidavusi asmenybė.

Apie išsaugotą viltį

Unė JUODAITYTĖ

Minint Gedulo ir vilties dieną TS-LKD Kauno skyrių sueiga surengė virtualią diskusiją „Apie išsaugotą viltį“, kurią buvo galima stebėti socialiniame tinkle Facebook. Kaip sakė sueigos pirmininkė Jurgita Šiugždinienė, kuri ir moderavo diskusiją: „TS-LKD ir LPKTS bendruomenės visada eina kartu. Tą parodo ir partijoje veikianti Politinių kalinių ir tremtinių frakcija (PKTF). O Kaune visuose renginiuose ir minėjimuose dalyvaujame kaip viena šeima. Birželio 14-oji – ne išimtis“.

Diskusijoje pokalbiui prisėdo: LR Seimo narys, istorikas, daugybės knygų autorius ir TS-LKD PKTF pirmininkas dr. Arvydas Anušauskas, LPKTS tarybos pirmininkė, buvusi tremtinė Vincė Vaidevutė Margevičienė, Laptevų jūros brolijos „Lapteviečiai“ pirmininkas, buvęs tremtinys Jonas Markauskas ir visuomenininkė, atminimo akcijų organizatorė bei TS-LKD PKTF tarybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė.

J. Šiugždinienė diskusijos pradžioje sakė: „Norėčiau, kad pasikalbėtume ne tik apie žmonių auką, bet ir apie viltį. Buvo ištremtas tautos žiedas: mokslininkai, mokytojai, karininkai, ministrai“. Ir pakvietė A. Anušauską apžvelgti istorinį kontekstą: „Prieš 80 metų Lietuva pusei amžiaus neteko laisvės. Tada dar ne visi suprato, ką tai reiškia, tačiau trėmimai ir suėmimai parodė, kad ta valdžia pasiruošusi naikinti toliau. Karas jau vyko ir visuomenė turėjo į kažką remtis, kliautis nuomone, tad trėmė tuometinius nuomones lyderius. Prasidėjus trėmimams visuomenė dar labiau susipriešino, taip tapdama dar lengvesniu grobiu okupantui. Trėmimai turėjo itin didelę įtaką visuomenei ir mūsų istorija būtų vi-

Virtualios diskusijos dalyviai birželio 14-ąją

sai kitokia, jei ne 1941-ųjų birželis“.

Jonas Markauskas prisiminė gyvenimą arktėje: „Mūsų šeima priklausė tai kategorijai šeimų – abu tėvai buvo mokytojai ir etapais atsidūrė ledjūryje. Trofimovsko saloje tremtis buvo pati žiauriausia, ten ir teko gimti. Žmonės net ir tokiomis sąlygomis buvo pilni ryžto ir vilties, kad išsaugos, išlaikys savo vaikus. Sugebėjo išgyventi ir dorai gyventi. Įdomu tai, kad iš ten sugrįžę, neturi pykčio. Jie viską pamena, bet pykčio nesėja. Nacių ir sovietų sistemos bu-

vo tolygios, tik vieni naikino šalčio kamerošę, o naciai – dujų“.

J. Šiugždinienė kreipdamasi į V. V. Margevičienę klausė, kaip jai, tremtiesvaikui, pavyko tiek daug pasiekti, baigti mokslus, tapti Seimo nare.

Atsakydama į klausimą ji pasakojo: „Tai genetika. Dėkoju savo mokytojams, kurie privertė daugybę knygų parašyti, taip puikiai išmokau mūsų gražiąją lietuvių kalbą. Ir tęsiau mokslus“.

J. Šiugždinienė, prisimindama gražias atminimo akcijas Kaune, klausė

R. Duobaitės-Bumbulienės, kodėl jai tai svarbu ir ar jaunimas domisi šia tema?

„Ar jaunoji karta domisi – labiausiai priklauso nuo šeimos, kurioje auga ir nuo pedagogų. Aš šią temą savo šeimoje girdėjau nuo vaikystės. Mano tėtis gimė Krasnojarsko krašte. Kartu su juo 2007 m. buvome nuvykę ten ir tai man paliko didelę žymę širdyje. Ten gyvenantys puikiai prisimena lietuvius ir mini geruoju. Kokie buvo lietuviai, man parodo ir tai, kad, pavyzdžiui, kai mano seneliai sužinojo, jog bus tremiami, jie pasiėmė ne papildomą lašinių paltį, bet smuiką, o močiutė – siuvimo mašiną. Šie dalykai padėjo išgyventi keliant dvasią ir užsidirbti, ir aprengti vaikus,“ – kalbėjo R. Duobaitė-Bumbulienė.

Baigdama diskusiją J. Šiugždinienė pristatė kreipimąsi į Kauno miesto savivaldybės merą dėl netinkamos atminimo vietų (Kauno senosiose kapinėse, Petrašiūnų memoriale ir kitur) priežiūros. Jame apgailėstaujama, kad šiomis vietomis dažniausiai tenka rūpintis visuomeninėms organizacijoms ar patriotiškai nusiteikusiems asmenims, nors tą turėtų daryti savivaldybė. Raštelė prašoma atminimo įamžinimo vietomis Kauno mieste rūpintis ne tik artėjant atmintinoms dienoms, bet nuolat. Šį kreipimąsi pasirašė Europos Parlamento narė Rasa Juknevičienė, Kauno miesto tarybos nariai Jurgita Šiugždinienė, Paulius Lukševičius ir visuomenininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė.

Įvykiai, komentarai

Paminklas garsiausiam nusikaltėliui žmonijos istorijoje

Dar nesibaigė pasaulinė „protestų prieš rasizmą“ pandemija, išvirtusi į sveiku protu nesuvokiamą istorijos paminklų naikinimą, o jau dygsta paminklai tiems, kas iš tikrųjų krauju nudažė ištisą epochą: Vakariniame Vokietijoje marksistų-leninistų partija (MLPD) pastatė Lenino statulą Gelzenkircheno mieste. „Paminklų rasistams, antisemitams, fašistams, antikomunistams ir kitiems praeities reliktais metas aiškiai praėjo“, – tokį pareiškimą paskelbė tos partijos pirmininkė G. Fechtner. Be abejo, statulos atidengimo „išskilmėse“ dalyvavo ir Rusijos atstovai.

Štai tokie dalykai dedasi pasaulyje... Moralinių žmogiškumo kriterijų vis mažyn – cinizmas ima viršų daugybėje sričių. Posakis, „kad blogis triumfuotų, užtenka, jog geri žmonės nieko nedarytų“, įgauna paradoksalų pavidalą. Štai „protestuoja“ prieš rasizmą Vilniuje jaunimas (vedinas Seimo narės, pasisakančios „už laisvę“). Atrodytų, gražu protestuoti prieš žmonių vertinimą pagal odos spalvą, tačiau tarp to jaunimo šmėžuoja šūkis: „Krušk policiją“... Ir tai lyg tyčia tą savaitę, kai buvo laidojamas nuo nusikaltėlio šūvio žuvęs policijos pareigūnas!

Štai jums ir atsakymas, kodėl JAV išniekinamas paminklas T. Kosčiuškai ir tuo pat metu Vokietijoje atidengiama Lenino statula. Kas tai – visiškas istorijos neišmanymas, gudri Rusijos suplanuota provokacija? Dėsninga visuomenės „kairėjimo“ išraiška? Viskas viename. Kaip visuomet iškyla klausimas – o kas atsakingas už tai, kad dedasi tokie dalykai? Žvilgsnis nukrypsta į intelektualus, kurių misija – vesti visuomenę į priekį – yra savaiame suprantama. (Nors šiandien dažnas mažaraštis nesigėdija ginčytis su profesoriumi, visgi nenupušome

ties, kad neišsiklausytume į išsilavinusių žmonių balsą.)

Kijevo nacionalinio Taraso Ševčenkos universiteto mokslininkas Andris Baumeisteris, socialiniame tinkle „Facebook“ pateikia neblogą išvalgą apie tai, kas šiuo metu vyksta pasaulyje, kas yra ta „kova su rasizmu“. Jis atkreipė dėmesį į intelektualų atsakomybės klausimą: pasak jo, iš kur tas troškimas kurti kitokią tikrovę nepastebint to, kas nenaudinga, ir su potosu skelbti idėjas, kurios labai jau abejotinos ir netgi pavojingos? Ir tiesiog melagingos. Kurie galams intelektualams reikia kurti „reikalingas“ iliuzijas ir atsiriboti nuo realybės?

Kaip galima, pavyzdžiui, lyginti Holodomorą ir BLM („black lives matter“)? Kaip iš principo įmanoma tokia minties eiga? A. Baumeisteris pripažįsta, kad jaučia skausmą kaip žmogus, save laikantis vakariečiu, kuriam Europa yra „dvasinė tėvynė“. Skaudu todėl, kad per paskutinius dešimtmečius mes prarandame tą tėvynę. Be jos, be jos idealų ir orientyrų mūsų keliai pasimeta neapibrėžtumo ūkuose. O štai tokiu pasimetimų metu autoritariniai režimai renka balus ir

gali iškilmingai skelbtis europinių vertybių gynėjais! Kaip kad Kinija neseniai tapo pagrindiniu laisvos prekybos gynėju...

Kokia siaubinga ironija: Kinija – laisvės gynėja, dabartinis Rusijos režimas – europinių vertybių gynėjas! Kas būtų išdrįšęs taip pagalvoti prieš dešimt metų? Įvyko kažkas lemtingo, mistiško. Europos dvasią (o ją A. Baumeisteris supranta kaip vakarietiško idėjų) tiesiog apkeitė. Pasak jo, procesas prasidėjo senokai – Švietimo epochoje. Procesas didino apsakus palaispiniui, o šiandien jis jau lekia visu greičiu, viską nušluodamas savo kelyje.

A. Baumeisteris grįžta prie pirmo klausimo – kas kaltas? Be abejo, tai pirmiausia yra intelektualų „nuodėmė“, tai jų idėjos materializuojasi į stichines griauinančias jėgas. Ir nereikia kalbėti, kad viskas nurims lyg audra stiklinėje, viskas normalizuosis, kad tai tik priešrinkiminis triukšmas ar kažkokių interesų grupių sukeltas konfliktas. Taip kalbėti ir galvoti – reiškia apgauti save. Tai, kas dabar vyksta, nėra pradžia, tai – tęsinys. Apgaulingi optimistai ironizuoja, neva „eilinį kartą laidojami Vakariai“, „taip jau buvo

ne kartą“... Ne, mielieji mano, sako A. Baumeisteris, to nėra buvę! Tada, pirmoje praėjo amžiaus pusėje, valdžiai ir Vakarų įtakai nebuvo jokių alternatyvų.

O dabar stiprėja kiti pasauliai, kykla naujos hegemonijos. Ir netgi kalbant apie „Vakarų atgimimą“, gali pasirodyti, kad... nėra kam atgimti! Be abejo, bus institucijos, korporacijos, pinigai, socialiniai paketai, padorus pragyvenimo lygis (nors tuo A. Baumeisteris jau abejoja), bet – kam visa tai, vardan ko šitie išoriniai atributai? Kas bus didžiųjų gotikinių katedrų, senųjų bibliotekų ir universitetų salių viduje? Ką papasakos ekskursijų vadovai žymiausių muziejų ir paveikslų galerijų lankytojams?

Juk viskas, kas ten sukaupta ir perduota ateities kartoms – apie kažką kitą, apie kitokią realybę, apie kitokias vertybes ir idealus! Tai juk gražuolių leidi portretai, o ne „žmonių, kurie menstruoja“, tai portretai didžiųjų šventųjų žmonių, karalių, filosofų ir politikų, o ne būtybių, aprašytų kažkokiais mechaniniais ir nužmogintais žodžių junginiais (panašiai kaip cheminiai elementai Mendelejevo lentelėje arba geologinių iškasenų aprašas). Tai buvo asmenybių civilizacija, o ne individų banda, sujungta viena grandine! A. Baumeisteris klausia – ką daryti? Atsakymas vienas – parodyti vyriškumą ir tvirtą valią ginant savo idealus. Ir niekada nepasiduoti.

Didysis mažasis istorijos klastotojas

JAV pasirodė straipsnis, kurio autoriumi įvardijamas Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas. Kas bebūtų to teksto autorius, akivaizdu vienas dalykas – Rusijai labai rūpi perrašyti istoriją atbulai: viską, kas buvo negatyvu, paversti pozityviu ir atvirkščiai. Šiame istorijos falsifikate teigiama, kad Baltijos šalys 1940 m. į Sovietų sąjungos sudėtį buvo inkorporuotos nepažeidžiant tarptautinės teisės normų, kad viskas vyko sutarčių keliu, pritariant išrinktoms šių šalių vyriausybėms.

Tokio melo net taikūs Rusijos intelektualai negali pateisinti. Vienas iš jų, Sergejus Parchomenko, pastebėjo, jog istorijos perrašinėtojas nemini fakto, kad 1940 m. tos išrinktos visų trijų Baltijos šalių vyriausybės kartu su šeimos nariais buvo areštuotos, išvežtos į Tambovą, o paskui laikomos įvairiuose Sovietų sąjungos kalėjimuose iki pat 1952 m. Įsivaizduojate – 12 metų vienutėse kamerose, bevardžiai, tik su numeriais, visai kaip Aleksandro Diuma romano „Geležinė kaukė“ herojus! O 1952 m. tuos, kurie išgyveno ir neišprotėjo, surinko Vladimirsko centriniame kalėjime ir teisė – po praėjusių 12 metų arešto – ir skyrė po 25 metus kalėjimo. 1954 m. pavasarį iš tų nuteistųjų viso labo likusius gyvus tik kelis žmones tiesiog išvarė iš Vladimirsko kalėjimo ir paliko: be dokumentų, be

pinigų, be stogo virš galvos, be darbo... Tik po kelių savaičių jiems buvo leista išsivažinėti po mažus Vladimirsko srieties miestelius.

S. Parchomenko buvo nuvažiavęs į Vladimirską paieškoti žymių Estijos, Latvijos ir Lietuvos prieškarinio vyriausybės veikėjų pėdsakų ir kapų. Jis bandė užliksuoti viską, ką pavyko aptikti. Tai kunigaikščio Vladimirskiečio kapinių pakraštyje aptikta atminimo lenta toje vietoje, kur kapinės atsiremia į Vladimirsko kalėjimo sieną: tačiau niekas tiksliai nežino, kur užkastas generolo Jochano Laidonero kūnas (Rusijos imperijos armijoje, kurioje jis pratarnavo didžiąją savo gyvenimo dalį, jį vadino Ivanu Jakovlevičiumi) – Estijos ginkluotųjų pajėgų vyriausiojo vado, nesulaukusio išlaisvinimo.

O štai Viaznikų miesto viešoji pirtis, veikianti iki šiol – joje buvo leista dirbti kasininku Lietuvos užsienio reikalų ministrui Juozui Urbšui. Štai už to lango jis sėdėjo ir laukdamas lankytojų iš prancūzų kalbos į lietuvių vertė Viaznikų bibliotekoje atsitiktinai rastą Flobero romano „Madam Bovari“ tomą.

Gaila, bet tokių sąžiningų Rusijos piliečių balsas girdimas silpnai, nes Putino režimas ne tik perrašinėja istoriją, bet ir „užkišinėja gerklę“ bet kuriam, išdrįsusiam ginti istorinę tiesą. **Parengė Gintaras MARKEVIČIUS**

LPKTS XXVII suvažiavimas

Liepos 12 d. (sekmadienį) Raudondvario menų inkubatoriuje (Pilies takas 1, Raudondvaris, Kauno r.) vyks Asociacijos Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga XXVII suvažiavimas. Kvota į suvažiavimą: nuo 30 mokančių nario mokesčių – vienas delegatas. Filialai nepateikę delegatų į suvažiavimą sąrašų, arba norintieji tikslinti, gali tai padaryti iki liepos 1 d.

Suvažiavimo darbotvarkė:

10.00–11.00 val. delegatų registracija.

11.00 val. suvažiavimo pradžia.

11.15 val. suvažiavimo svečių pristatymas. Svečių pasisakymai.

11.30 val. LPKTS pirmininko pranešimas (dr. G. Rutkauskas).

11.45 val. LPKTS valdybos veiklos ataskaita. LPKTS metinė finansinė ataskaita (valdybos pirmininkė R. Duobaitė-Bumbulienė).

12.00 val. Revizijos komisijos ataskaita (komisijos pirmininkas V. Spraunis).

12.05 val. Etikos ir procedūrų komisijos ataskaita (komisijos pirmininkė E. Buitvydienė).

12.10 val. LPKTS suvažiavimo nutarimų (Nr. 1, 2, 3) dėl ataskaitų tvirtinimas.

12.20 val. LPKTS valdymo organų rinkimai (pirmininko, valdybos, Revizijos, Procedūrų ir etikos komisijų). Kandidatų pristatymas. Biuletenių tvirtinimas.

12.30–13.30 val. pietų pertrauka (slaptas balsavimas).

13.30 val. muzikinis sveikinimas.

14.00 val. Rezoliucijų tvirtinimas.

14.15 val. diskusija visais svarstytais klausimais.

14.45 val. Balsų skaičiavimo komisijos protokolų paskelbimas. Nutarimo Nr. 5 (dėl LPKTS valdybos veiklos tęstinumo) tvirtinimas.

15.00 val. naujai išrinkto LPKTS pirmininko kalba. LPKTS pirmininko pavaduotojų tvirtinimas. Baigiamasis žodis (LPKTS pirmininkas).

15.30 val. vėliavų išnešimas.

Delegatus kviečiame dalyvauti!

Informacija

Planuojama išleisti „Tremties vaikų“ istorijų rinktinę anglų kalba. Knyga jau ruošinama, tačiau lėšų dar trūksta. Norinčiuosius padėti kviečiame aukoti. Sąskaitos Nr. LT86 4010 0425 0156 6754. Būsime labai dėkingi.

LPKTS valdyba

Pakruojo sinagogoje paminėtos reikšmingos sukaktys

Erika KIŽIENĖ

Birželio viduryje Pakruojo sinagogoje įvyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Pakruojo filialo popietė „Jie kūrė Lietuvą, o mes?“ Renginys skirtas paminėti Lietuvos Steigiamojo Seimo 100 metų ir 1990-ųjų kovo 11-osios 30 metų sukaktis.

LPKTS pirmininkas dr. G. Rutkauskas įteikė LPKTS apdovanojimus

Minėjime dalyvavo daug svečių: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas, Seimo narys Antanas Matulas, Pakruojo rajono savivaldybės meras Saulius Margis ir tarybos narė, LPKTS Pakruojo filialo pirmininkė Erika Kižienė, savivaldybės administracijos Kultūros, paveldosaugos ir viešųjų ryšių skyriaus vedėja Renata Budrienė, Pakruojo kultūros centro direktorė Arina Janeliūnienė.

Popietėje mintimis apie sukaktis pasidalijo Pakruojo „Atžalyno“ gimnazijos istorijos mokytoja Gražina Kairiūkštienė, technologijų mokytojas Egidijus Impolis bei gimnazijos III klasės mokinė Ugnė Urbonaitė. Susirinkusiesiems pristatytas mokytojos G. Kairiūkštienės vadovaujamos kūrybinės

grupės filmas „1918–1919 metai pakruojiečių akimis“ bei gimnazijos I klasės mokinių kurtas filmas „Tylus pasipriešinimas“. Koncertavo mišrus vokalinis ansamblis „Versmė“ (vadovas Medhardas Zubas).

Renginio metu LPKTS pirmininkas dr. G. Rutkauskas LPKTS žymenis „Už nuopelnus Lietuvai“ įteikė Gražinai Petronienei, Gediminui Ališauskui ir Gražinai Kairiūkštienei, o Seimo nario Antano Matulo padėkos įteiktos Gražinai Kairiūkštienei, Povilui Karveliui, Janinai Kvedarienei ir Julijonai Pliuskienei.

LPKTS Pakruojo filialo nariams ir Pakruojo „Atžalyno“ gimnazijos moksleiviams perduotos puokštės, skirtos Laisvės kovų įamžinimo vietų pagerbimui.

Dainavos apygardos partizanams paminklas – rudenį

Šį rudenį Alytuje bus pastatytas paminklas Dainavos apygardos partizanams. Dainavos apygarda yra likusi vienintelė iš devynių partizanų apygardų, nepagerbta paminklu.

Dainavos paminklo statymo istorija užsitęsė net 23 metus – paminklo vietos ir jo projekto klausimą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (toliau – LGGRTC), visuomenė ir vietos valdžios struktūros svarstė nuo 1997 metų.

Pernai vasarą LGGRTC ir Alytaus miesto savivaldybės vadovai, buvę partizanai, politiniai kaliniai, alytiškiai pagaliau sutarė, kad paminklas stovės Alytaus senamiesčio skvere; šią gegužę jiems buvo pristatytas būsimą paminklo maketas. Statybos darbus planuojama baigti rudenį.

Paminklo Dainavos apygardos partizanams kūrybinė grupė: paminklo au-

torius – skulptorius Gintautas Jonkus, aplinkos sutvarkymo autoriai – architektas prof. dr. Petras Grecevičius, kraštovaizdžio architektas doc. dr. Jonas Abromas.

(keliamo į 8 psl.)

Sveikiname

Jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusią Krasnojarsko kr. Irbėjaus r. tremtinę **Liudviką BARA-SAITĘ-PIEKUVIENĘ**.

Birželis, vasaros žiedais pasidabinęs, garbingą Jūsų gyvenimo sukaktį sunokino, kad primintų, kokia esate brangi ir mylima. Telydi Dievo palaima, teskamba giesmė ir daina, te lūpas ir širdį puoš šypsena ir bus visad stipri sveikata.

LPKTS Telšių filialas

***

Garbingo amžiaus jubiliejus –
Vainikas metų praeities,
Kur rasi smilgų ir lelijų.
Tokia pusiausvyra lemties,
Kad pilką dieną šventė keičia...

Garbingo **90 metų** jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname **Valę MULEVIČIŪTĘ-AUŠKELIENĘ** ir linkime stiprios sveikatos, šviesių akimirky, vilties, artimųjų šilumos ir meilės, sielos ramybės ir Dievo palaimos.

85-ojo gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname **Zuzaną MEDINGIENĘ** ir **Zitą JURJONIENĘ** ir linkime artimųjų meilės, sveikatos, geros nuotaikos, išminties, dvasios ramybės ir Dievo palaimintų metų.

LPKTS Šilutės filialas

***

Sveikiname garbius jubiliejus švenčiančius Kuršėnų filialo narius:

Ireną MIKAITIENĘ – 85-ąjį,

Antaną MIKAITĮ – 65-ąjį.

Linkime stiprios sveikatos, prasmingų darbų, artimųjų meilės ir Dievo palaimos.

LPKTS Kuršėnų filialas

Ešelonais vežė...

(atkelta iš 1 psl.)

Liūdną, kraupios istorijos tarpsnį susirinkusiesiems priminė LPKTS Šilalės filialo tarybos narė Loreta Kalnikaitė. Kaip tikras, rūpestingas filialo šeimininkas atsiskleidė Antanas Rašinskas, papasakodamas minėjimo dalyviams savo patirtus išgyvenimus ir nuoskaudas, kai tenka dažnokai atsidurti tarp biurokratijos vingių, norint atlikti prasmingumą suteikiančius darbus.

„Kur tas dulkėtas traukinys...“ ir kitos tremtinių dainos skambėjo prie paminklo, atliekamos Šilalės kultūros centro moterų ansamblio „Kuplė“ (vad. L. Saročkienė), sugraudindamos ne vieną ten buvusį.

Liūdnu, ramiu ir taikiu žvilgsniu visą šį renginį stebėjo LPKTS Šilalės filialo pirmininkė Teresė Ūksienė. Toks ypatingas sutapimas! Birželio 14-oji – jos gimimo diena. Tai tarsi likimo išrašytas liudijimas, kad ir jai teks paragauti okupacijos režimo kirčių ir kiekvieno gimtadienio proga vėl ir vėl prisiminti

skaudžią praeitį. Susirinkusieji aplo-dismentais ir nuoširdžiais palinkėjimais gimtadienio proga apdovanojo šią iškilią asmenybę.

LPKTS Šilalės filialo tarybos narė Raimundė Gečienė, žinodama, kad Teresėlė yra be galo kukli, padėkojo jai už prasmingą būty šiam gyvenimo kelyje, už kilnius darbus ir kūrybą, už dar vieną neseniai išleistą poezijos knygelę „Esi vienintelė“. Buvo perskaitytas ir T. Ūksienės eilėraštis, sukurtas 2005 m. paminklo „Žuvusiems už Tėvynės laisvę tremtyse ir kalėjimuose“ atidengimo progai.

Ir dažnai kyla natūralus klausimas – kodėl jaučiame keistą jausmą širdyje, kai kalbame apie Lietuvą? Kodėl grįžus iš svečių šalių, taip norisi pabučiuoti tėviškės žemei? Kodėl širdis suvirpa, kai išgirsti miške kukuojant gegutę? Atsakymas glūdi mūsų širdyse...

Renginys finansuojamas iš LPKTS projekto „Esame stiprūs, reikalingi ir vieningi“ pagal SADM programą.

Kviečiame!

Kviečiame apsilankyti LPKTS Patriotinių leidinių knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Atsiminimai nuneša į praeitį

Virginija Ina BEDARFIENĖ

Greitai prasidėjo vargas. Lietuvės su rusėmis pradėjo mainyti atsivežtus daiktus į maisto produktus: bulves, kruopas, miltus, pieną ir kita. Mama išmainė į maisto produktus dalį savo ir mano drabužių, laikrodį, šilko skareles, ir viską, be ko ten galėjome apsieiti. Mainydamos pirmaisiais metais lengviau iškentėme badą. Dauguma tremtinių buvo atvežta su mažučiais vaikais, kuriems nebuvo ką duoti valgyti.

Tėsinys. Pradžia Nr. 22 (1380)

Sibiro kaimynai

Tad stiklinė pieno buvo tarsi dangiškoji mana. Tačiau visame kaime buvo tik trys karvės, todėl gauti pieno nebuvo paprasta. Lietuvės prašydavo vaikams bent stiklinės. Kartais ir ta sunkiai gauta stiklinė pieno buvo atskiesta vandeniui. Už pieną rusės reikalavdavo atlygio. Mamos atsilygindavo tuo, ką turėjo. Mainė į pieną įvairias smulkmenas – muilą, atliekamus drabužius ir kita. Į jį įmaišiusios šlakelį miltų, gauta košele maitino vaikus.

Iš pradžių vietiniai gyventojai į mus žiūrėjo kaip į priešus, kaltino, kad dėl Vakaruose gyvenančių ir karą pradėjusių fašistų kaltės jų vyrus paėmė į frontą. Tačiau netrukus pamatė, kad tremtinės yra vargšės nuo vyrų atskirtos moterys, atvežtos čia vienos su vaikais vargo vargti. Vietinių gyventojų požiūris į tremtinius pasikeitė, širdys suminkštėjo, pradėjo bendrauti nuoširdžiau, dažnai sušelpdavo lietuvių vaikus stikline pieno. Lietuviai pradėjo artimiau bendrauti su vietiniais gyventojais, susipažino vieni su kitais.

Tarp tremtinių buvo įvairių profesijų žmonių, kurių patarimais noriai naudodavosi vietiniai gyventojai. Į mūsų gyvenvietę pakliuvo daug kauniečių, su kuriais susipažinę pradėjome artimai draugauti. Tai Elena Vinčienė su dviem vaikais – Irena ir Valentinu. Vėliau paaiškėjo, kad mano tėvelis ir ponios Vinčienės vyras kartu kalėjo Archangelsko srities lageriuose. Buvo Sutkaitienė su dukrele Ina, Rudaitienė su dukrele Virginija, Michalina su sūneliu Česlovu, senas žydas gydytojas Prochorovas su visa šeima. Kitų pavardžių ir vardų neatsimenu, o pasiklausti nebėra pas ką. Vėliau atvežė keletą latvių bei estų šeimų – taip pat moterų ir vaikų.

Tik atvykę į vietą sužinojome, kad vyksta karas. Tremtinių džiaugsmui nebuvo ribų. Svajojome ir tikėjome, kad Rusija karą pralaimės ir visi tremtiniai galės grįžti į Tėvynę, kad susiras savo šeimos narius ir toliau laimingai gyvens. Tuo metu karas tremtiniais atrodė kaip išsigelbėjimas nuo visų negandų. Taigi tokios buvo svajonės, o gyventi reikėjo dabar.

Vaikai likdavo vieni...

Nespėjus išikurti, mamos buvo išpėtos, kad išaušus rytui turi būti pasiruošusios darbui. Kai paklausė, kur dėti vaikus, pasakė aiškiai: „Palikit namie“.

Prasidėjo kasdieninis vargas. Tik prašytus, brigadininkas pereinavo visas trobas, belsdavo į duris ir taip surinkdavo darbo jėgą. Laikrodžių nebuvo, o jei kas anksčiau juos turėjo, tai pakeliui išmainė į maistą. Niekam nerūpėjo, kad namuose lieka mažučiai vaikai. Mums palikdavo kažką pagrauzti. Taip ir augom vieni. Išaušus dienai, kaip sugebėdavome, taip apsilvildavome, ir eidavome į lauką.

Pradžioje dairydavomės, stengdavomės

Lietuvoje su sūneliu Artūru, 1961 m.

mės susirasti lietuviukus, kalbėjome tik lietuviškai. Mes dar turėjome dailėsių rūbelių apsilvilti. Mus apspisdavo vietiniai vaikai. Nieko nesupratome, ką mums aiškina rusiukai. Vėliau su jais susidraugavome. Ilgainiui pramokome rusiškai. Nepamenu, kad būtų kilę peštynių, nebent kas nukniaukdavo duonos plutele. Bet visos nesantaikos pasibaigdavo ašaromis ir grasinimu, kad pasakysiu mamai. O kol mamos grįždavo iš darbo, nuoskaudos būdavo pamirštos.

Mama ganė avis

Mūsų mamos ir kitos moterys Sibire buvo pagrindinė darbo jėga. Kaime buvo keli vyrai, bet jie tik vadovavo darbams. Tai brigadininkas, partorgas, tarybinio ūkio pirmininkas ir jo pavaduotojas. Zaprudichos tarybinis ūkis buvo avininkystės ūkis – „ovcesovchoz“. Darbai čia nebuvo skirstomi į vyriškus ar moteriškus. Moterys dirbo viską: pjovė mišką, statė namus ir fermas, ganė ir kirpo avis bei darė visa, ką liepdavo. Moterys turėjo dirbti nuo aušros iki sutemos, o vasarą temsta vėlai. Tad ir namo parsirasdavo vėlai. Jų širdis draskė nežinia apie vienus paliktus vaikus, baimė, kad tik jiems kas neatsitiktų, rūpestis, ar jie pavalgę.

Pagrindinis darbas vasarą buvo ganyti avis. Kiekviena tremtinė gaudavo apie 100 avių, kurias turėdavo nuginti nuo gyvenvietės apie 5–10 kilometrų ir per visą dieną ganyti. Vakare reikėdavo avis parginti į fermą, kur kas vakarą jas perskaičiuodavo, kad nė vienos netrūktų. Jeigu trūkdavo, tą dieną mažindavo duonos normą. Arti ūkio pievos buvo nuganytos ir kas kartą avis reikėjo ginti vis toliau. Aplinkui buvo daug vilkų, kurie tykojo grobio, todėl ganyti reikėjo atidžiai.

Lietuvės buvo labai darbščios ir pareigingos. Mano mama visą dieną lasktydavo aplink bandą, ją saugodama nuo vilkų. Jeigu būryje buvo ėringų avių, jas reikėjo stebėti, priimti gimusius ėriukus, privesti prie motinos, kad ji ėriuką pamaitintų, o vakare visą bandą pargin-

ti. Namu eidavo vos vilkdama kojas.

Mama nebuvo pratusi prie tokio darbo. Netrukus jos kojos ištino ir pasidarė kaip kaladės, nesilankstė, ji vos galėjo paeiti. Rusės, pamačiusios mamos kojas, ją pamokė, kaip reikia ganyti. Sakė, kad nereikia visą laiką laskyti apie avis, kad jos yra protingos ir niekur nuo piemens nebėga, pačios, bijodamos vilkų, būriuojasi aplinkui. Aiškino, kad išgirdus triukšmą, reikia bėgti, šaukti ir jeigu tai vilkas, nuo triukšmo jis pabėgs. Vėliau mama taip ir darė – didesnę laiko dalį sėdėdavo ir stebėdavo avis, o jos ramiai ganėsi.

Pasakojo, kad buvo atvejų, kai vilkas nusinėdavo ėriuką, nespėjus prie jo prieiti, bet vasarą avys dažnai ėriuodavosi, todėl suskaičiuoti ėriukų buvo neįmanoma. Tad apie ėriuko praradimą buvo nutylima ir nuo bausmės likti be duonos pavykdavo išsisukti.

Moterys bandas ganydavo už kelių kilometrų viena nuo kitos. Atsimenu, kad ne kartą buvau išsiruošusi mamos ieškoti. Viena išeidavau iš namų ir eidavau į tą pusę, kur lietuvis gano avis. Prieidavau prie vienos ganytojos ir klausdavau, kur mano mama. Parodydavo man į kurią pusę eiti, ir eidavau toliau. Daug tekdavo nukeliauti, kol rasdavau savo mamą. Mama beganydama iš tolo pastebėdavo, kad laukais ritasi kažkoks kamuoliukas, ir modavo man. Pagaliau susitikdavom. Būdavau apglostyta ir apiberta bučiniiais. Mūsų džiaugsmui nebūdavo galo.

Mama atsisėdavo ant kauburėlio, aš padėdavau galvą jai ant kelių. Pirmiausiai išieškodavo galvą, nes visus buvo užpuolę utėlės. Ne veltui sakoma, kad utėlės yra vargo draugės. Utėlių būdavo visur: drabužiuose, galvose, patalynėje. Vaikų galvos joms buvo kaip inkubatorius. Vasarą nuolatos maudydavomės kaimo kūdroje, vadinamoje „liaga“. Mergaitės buvo ilgais plaukais, supintais į kaseles.

Neturėjome nei dantų šepetėlių, nei dantų miltelių. Dantų pastos tuo metu dar nebuvo, tad visi dantis valydavo su dantų milteliais. O mes Sibire dantis valydavom pavilgę drėgną pirštą į peletus. Dantys gražiai nusišveisdavo.

Kol vyko karas, susirašinėti su namiškiais neleido. Mama rašė laiškus, bet jie tikslo nepasiekdavo. Jų paprasčiausiai neišsiųsdavo. Į visus moterų klausimus apie jų vyrus atsakymų nebuvo. Tik besibaigiant karui vienas mamos laiškas pasiekė Lietuvą. Iš jo mamos tėvai ir broliai sužinojo, kur mes esame. Kai tik mama pradėjo susirašinėti su namiškiais, pirmiausiai užsiprašė muilo ir tankių šukų.

Ryšiai su Lietuva

Pirmą siuntinį gavome 1945 m. vasarą. Gavome ir muilo, ir šukų, ir popieriaus, ir spalvotų pieštukų, ir dar daug įvairių gėrybių. Iki tol utėles naikinti reikėjo rengiant jų medžioklę po

galvą ir mušant glindas. Galvos be galo niežėdavo, tad ir patys, kiek pajėgdavome, traukdavome utėles iš galvų. Patikimiausiai su jomis kovodavo mama, išieškodama mano galvą, kai nuedavau pas ją į ganyklą. Beutėlinėjama užmigdavau ant mamos kelių. Taip miegoti būdavo didžiulė palaima. Prisimenu, kaip svaigau nuo mamos artumo ir kvapo.

Nubudusi turėdavau pėdinti atgal, nes mamai reikėjo dar ilgai dirbti, o likti negalėdavau, nes mama bijojo, kad genant avis namo jos gali mane sutrypti. Tad mama parodydavo kryptį, kuria turėdavau pareiti namo. Atsimenu, kad mamos nuolatos klausinėčiau, kur mano tėvelis, kada grįšim namo. Mama ranka parodydavo Vakarų kryptin ir sakydavo, kad reikia palaukti. Namų ir tėvelio reikia kantriai laukti. Laukiau, laukiau. O tėvelio laukiau dar ir grįžusi į Lietuvą.

Gyvendamos ten, visą laiką puoselėjome viltį grįžti namo. Kai prarasdavau viltį grįžti namo ir pamatyti savo tėvelį, klausdavau mamos, kur ta Lietuva. Mama vėl parodydavo ranka Vakarų kryptimi, bet sakydavo, kad ji yra sunkiai pasiekiamą – už devynių upių, už aukštų kalnų, už didelių miškų ir jos pasiekti kol kas negalime. Kol kas. Bet tas pasakymas teikė vilties. Gal kada nors.

Apie Lietuvą mama visuomet pasakodavo, kaip apie stebuklų šalį, kur žmonės geriausi, kur dangus giedriausias, kur paukšteliai gražiausiai čiulba, kur žydi gražiausios pasaulyje gėlės. Tokį Lietuvos vaizdą visada nešiojau savo širdyje ir jos labai ilgėjausi.

1945 m. rudenį pradėjau lankyti mokyklą. Nebuvo popieriaus. Kiekvienas turėjome tik po pieštuką. Rašydavome ant senų knygų ir senų laikraščių paraščių, kartono ir popieriaus skiaučių. Spalvotų pieštukų neturėjome, tačiau spalvotus piešinius piešėme. Spalvas išgaudavome iš augalų. Žalią spalvą – iš augalų lapų, geltoną – iš topolio pumpurų, rausvą, raudoną – iš gėlių žiedų, mėlyną – ant žalios uždažę geltonu topolio pumpuru. Galvojome, kad taip ir turi būti. Viskas buvo gerai, viskuo džiaugėmės. Dėl prastos aprangos niekas nepergyveno, nes visi vaikščiojo apsilvilkę kaip išmanė, svarbiausia buvonusušalti. Vėliau, kai siuntinyje gavau spalvotų pieštukų, buvo stebuklas. Tuo stebuklu leisdavau pasinaudoti ir kitiems. Buvau visai nešykšti, savo džiaugsmu norėjau pasidalinti. Tačiau tuos pieštukus labai saugojau. Kai nulūždavo pieštuko šerdelė, ją visą išdažydavau. Mūsų mokytoja buvo labai jauna. Gyveno mokykloje, turėjo atskirą mažutį kambarėlį. Mokytoja, paliginus su kitomis moterimis, buvo labai gražiai apsilvilkusi.

Kartą mokytoja pasikvietė mane į svečius. Iki šiol prisimenu jos kambarį. Stovėjo paprastas stalas, nukrautas knygomis, sąsiuviniais, popieriais. Buvo kambaryje kėdė ir lova – sudedama lovelė, aptiesta laikraščiais. Matyt, mokytoja paklodės neturėjo, o kad būtų tvarkingiau, apklojo savo lovelę laikraščiais...

(Bus daugiau)

Pasirinko Aguonos slapyvardį

Stanislovas ABROMAVIČIUS

**Pokario partizaniniame kare ypač aktyvus buvo Kaugonių apylinkių (dabar – Kaišiadorių rajonas) jauni-
mas. Sako, į būrius buvo suėję iki 200 jaunuolių. Jų vadu tapo Andrius Petkevičius, pasirinkęs Aguonos sla-
pyvardį. Kartu su juo išėjo kovoti ir du jo broliai: Vincas ir Vladas. Kadangi kaime buvo daug Petkevičių, tai
Andriaus giminę vadino Kaškais.**

Andriui Petkevičiui tada buvo dvi-
dešimt aštuoneri (gimęs 1916 m.). Lie-
tuvos kariuomenėje tarnavęs puskarin-
ninkiu. Šaulys. Iš pradžių dirbo gele-
žinkelyje, paskui Žaslių pašte, o nuo
1944 metų vasario mėn. išvyko su šei-
ma gyventi į Vilnių, tapo Lukiškių kal-
lėjimo prižiūrėtoju. Artinantis frontui
Andrius su šeima grįžo į gimtinę. Par-
tizaniniame kare buvo Didžiosios Ko-
vos rinktinės 1-o bataliono 4-os kuo-
pos vadas. Jis suprato, kad būryje bū-
tina kariška drausmė. Kitaip, sakė jis,
žūsime visi be prasmės.

Aguona buvo nedidelio ūgio, jud-
rus, mokėjo dėstyti savo mintis. Jo par-
tizanų būrį sudarė vietiniai vyrai. Be
brolių kovojo Antanas Petkevičius,
Petras ir Jonas Sinkevičiai, Pranas
Marmakas, Juozas Lekavičius, Roma-
sius Sedleckas, Vaclovas Žilinskas ir
kiti jaunuoliai.

Partizanas Aguona žuvo 1945 m.
lapkričio 17 d. prie Kauginių su dviem
draugais. Manoma, kad jis buvo iš-
duotas moters. Andrius su broliais Ig-
nu ir Kaziu Kazakevičiais buvo užpul-
tas palapinėje. NKVD kareiviai džiau-
gėsi, kad po mūšio jiems pateko rašo-
moji mašinėlė, rusiška radijo stotis,
dienoraštis, susirašinėjimas su bata-
lionų ir būrių vadais, atsišaukimai, įsa-
kymai. Partizanų palaikai išniekinti
Žaslių turgaus aikštėje, užkasti Kliu-
ko pušynėlyje.

Po daugelio metų man teko pakal-
binti Andriaus Petkevičiaus-Aguonos
žmoną Onutę, kuri nupiešė sunkų po-
kario partizano šeimos likimą.

Onutės Petkevičiūtės- Petkevičienės prisiminimai

Į Petkevičių šeimą, kuri gyveno
Kaugonyse, atėjau gyventi, kai 1942 m.
vasario 10 d. ištekėjau už jų sūnaus
Andriaus. Buvau už jį penkeriais me-
tais jaunesnė. Andriaus tėveliai Juozas
ir Viktorija Petkevičiai buvo darbštūs,
dievobaimingi, taip gražiai išauklėjo ir
savo vaikus. Ūkis nedidelis, šalia Kau-
no–Vilniaus geležinkelio, tai ne visi dir-
bo tėvo ūkyje, o ėjo dirbti prie jo. Vy-
riausiasis sūnus Petras (gimęs 1914 m.)
buvo geležinkelio darbininkų seniūnas,
tarsi brigadininkas. Šeimoje gyveno vy-

ro broliai Vladas (gimęs 1924 m.) ir
Vincas (gimęs 1923 m.) bei seserys Ma-
rytė (gimusi 1926 m.) ir Genė (gimusi
1930 m.)

Andrius po Kaugonių pradžios mo-
kyklos baigimo daugiau nesimokė, pa-
dėjo nudirbti ūkio darbus, tačiau jo gy-
venimas pasikeitė po tarnybos Lietu-
vos kariuomenėje. 1939 m. grįžo namo
su puskarininkio uniforma, pusė kaimo
vyrų jam pavydėjo. Neliko nuosalyje
nuo visuomeninio gyvenimo, buvo šau-
lys, tėvynės patriotas. Sovietų atėjimą
sutiko priešiška. Pamenu, jau drauga-
vome, kai 1940 metų gegužės 1 dieną
nuėjome su draugėmis į šokius. Tai jis
man priekaištavo, kad per komunistų
šventę linksminamės. Iki pat karo slaps-
tėsi, nes rusai gaudė šaulius, šiaip labiau
pažangius žmones.

Geležinkelyje Andrius turėjo drau-
gų, tarp jų buvo ir Jonas Misiūnas, vė-
liau tapęs Žaliu Velniu. Gyvenome jau-
nos šeimos rūpesčiais, 1943 m. balan-
džio 13 d. mums gimė sūnelis Vladas.
Andrius domėjosi politine padėtimi.
Dabar net nežinau, kieno rekomendu-
oti ir kokių tikslu 1944 m. vasario mė-
nesį persikėlėme gyventi į Vilnių. Ap-
sigyvenome penkiaaukščiame bendra-
butyje, Rūdinkų gatvėje. Andrius įsi-
darbino Lukiškių kalėjime. Su juo kar-
tu dirbo kitas Petkevičius – Aleksas,
Andriaus pusbrolis, vienmetis.

Rusai Kaugonyse

Štai tada atsitiko nelaimė: Kaugo-
nyse traukinys sužalojo mano mamai
Marytei koją. Ji gydėsi Vilniaus ligo-
ninėje, reikėjo ją prižiūrėti. Iš ligo-
ninės mamą išrašė balandžio pabaigoje,
žmonės kalbėjo, kad „rusas artėja“. Ge-
gužės viduryje atvažiavo mano tė-
vas Vincentas Petkevičius su vežimu,
susikrovė daiktus, paėmėme neįgali-
ą mamą ir patraukėme namo, į Kau-
gonis. Iki sovietų atėjimo, Andrius pa-
dėjo tėvams ūkyje, kartais išeidavo į
geležinkelio stotį.

Sovietai Kaugonyse pasirodė 1944
m. liepos 14 d. Andrius nuo jų pasiro-
dymo ėmė slapstyti. Mūsų name karei-
viai vieną kambarį užėmė savo virtuvei,
o laukuose pradėjo įrengti gruntinį ae-
rodromą. Atvežė traktorių, lygino pa-

Partizanas Andrius Petkevičius, apie
1939 metus

kilimo taką. Greitai kaimo vyrams iš-
nešiojo šaukimus į kariuomenę. Prasi-
dėjo partizaninis gyvenimas ne tik
tiems vyrams, bet ir visam kaimui.

Mes gyvenome prie pat miško, tai
partizanai, kartu su jais ir Andrius, bu-
vo dažni svečiai. Supratau, kad jis va-
dovauja partizanams, nes ateidavo su
sargyba, duodavo jiems komandas.

1945-uosius Andriaus tėvų sodybo-
je sutikome su Žaliu Velniu. Atėjo vi-
sas partizanų būrys, dalis liko sargybo-
je, 8–10 vyrų sėdo prie stalo kartu su
mūsų šeimyna. Buvau papuošusi sūnui
eglutę, nors tada Vladukui buvo tik pu-
santrų metų. Kareiviai iš mūsų jau bu-
vo išėję, o aerodromas liko tuščias. Pa-
valgėme, palinkėjome vieni kitiems lai-
mės, vyrams – dar ir greitos pergalės,
gal ir patys tuo netikėjome...

Supratau, kad visas kaimas žino, jog
esu partizanų vado žmona. Kaimo žmo-
nėmis tikėjau, bet kas žino... Tad su vai-
ku gyventi išėjau kitur. Laikiausi pas te-
tą Skėriuose, pas seserį Vievinų kaim-
me. Andrius ateidavo mūsų aplankyti,
buvo užsiauginęs barzdą.

Nujučiau nelaimę

Skėriuose buvo du broliai partizanai
Kavaliauskai: Edvardas-Klajūnas ir
Stepas-Dobilas. 1945 m. lapkričio mėn.
viduryje Kaugonių pusėj girdėjau šū-
vius. Kai pamačiau Dobilą, paklausiau,

kas šaudė, gal Andriui kas atsitiko?
„Nieko, – sakė jis man. – Nieko jam
neatsitiko...“

Bet širdis nujautė nelaimę. Užsidė-
jau ant galvos skarą ir nskuodžiau į
Kaugonis. Mano dėdė Motiejus Lekavi-
čius pasakė, kad žuvo trys vyrai, o vie-
nas jų – su barzda. Visą supratau, ta-
čiau nieko negalėjau padaryti.

Partizanų kūnus nuvežė į Žaslius ir
numetė aikštėje, paskui pakasė miške-
lyje. Ten eiti bijojau, šią vietą sribai se-
kė: gal ateis kas apraudoti savųjų? Tik
po kurio laiko susiradau tą vietą. Ko-
votojų palaikai buvo užkasti visai ne-
giliai, Andriaus kelnių diržas kyšojo iš
žemės. Tad paėmiau diržą, kelis kau-
lelius ir nusivežiau į Kaugonių kapines.
Tarsi palaidojau vyrą ten, tačiau susi-
maišę partizanų kaulėliai liko Stabin-
tiškių miškelyje.

Po Andriaus žūties atėjo Žalias Vel-
nias. Pasižiūrėjo į mus su sūnumi liūd-
nu žvilgsniu ir sako: „Eitum su mumis,
tai galėčiau padėti tau išgyventi. Bet,
matau, liksi čia, tai niekuo jums nega-
lėsiu padėti...“ Taip ir išėjo su savu bū-
riu, daugiau jo niekada nemačiau...

Vienai auginti sūnų nebuvo lengva.
Nutariau daugiau netekėti, nors man
tada tebuvo tik 24 metai. Nuvažiauvau
į Vievjį, išsiėmiau gimimo liudijimą ir
pasidariau pasą savo mergautine pa-
varde – Ona Petkevičiūtė. Jau daug
vėliau dėl to kažkas anoniminį skundą
parašė. Vaikui pakeičiau gimimo me-
tus, metais pajauninau, taip mėtydama
pėdas, likau netardyta, neišvežta...

Kartą į mūsų namus užsuko sribų
būrys. „Nu, chazeika, – sako, – daryk
vyrams valgyt“. „Neturiu ką jums pa-
ruošti, – sakau, – patys nevalgę sė-
dim“. „O bulvių turi? Tai gerai, skusk,
pakepsi nors jų“.

Kepu, klausau bestijų, ir bijau,
kad neišsiaiškintų, jog esu Andriaus
žmona.

„Jei netekėjusi, tai kodėl žiedą ne-
šioji“, – pradėjo klausinėti sribai. At-
sakiau, kad kartais norisi būti išteke-
jusiai. „O iš kur tavo vaikas, jei esi Pe-
tkevičiūtė?“ – nenurimsta sribų vyres-
nysis. „Ai, – sakau, – vieną vasarą dir-
bo čia „zimagorai“, tai vienas toks pa-
lydėjo, kvaila buvau“.

Mūsų sūnus Vladas jau nuo ma-
žens žinojo, kad jo tėvelis buvo par-
tizanas ir žuvo už Tėvynę. Tai jam pa-
sakodavo ir Andriaus broliai Vladas
ir Vincas.

VRK tikrins duomenis dėl bendradarbiavimo su KGB

Seime priimti įstatymai, ku-
riais siekiama įtvirtinti Vyriausio-
sios rinkimų komisijos (VRK) pa-
reigą tikrinti kandidatų į renka-
mas pareigas duomenis, ar jie yra
sąžiningai bendradarbiavę su ki-
tų valstybių specialiosiomis tarny-
bomis.

„Šiuos projektus registravau dar
spalio mėnesį kartu su Arūnu Gumu-
liausku, Paule Kuzmickiene ir Dovile

Šakaliene,“ – teigia Arvydas Anušaus-
kas. Po projektų patobulinimo Nacio-
nalinio saugumo ir gynybos komitete,
numačius, kad informacija apie slapta
bendradarbiavusius asmenis išslaptina-
ma ir viešai paskelbiama, ne tik kai as-
muo eina Respublikos Prezidento, Sei-
mo, Europos Parlamento ar savivaldy-
bės tarybos nario, savivaldybės tarybos
nario – mero, Vyriausybės nario, teisė-
jo, arba prokuroro, bet ir diplomato pa-
reigas arba į jas kandidatuoja.

Į sąrašą įtraukus diplomatus atsi-
rado galimas prieštaravimas Konstitu-
cijai dėl teisėtų lūkesčių apsaugos pa-
žeidimo. Seimas apsisprendė pritarti
pasiūlymui išbraukti diplomatus iš šio
sąrašo, dėl galimo prieštaravimo
Konstitucijai.

„Politikai jau nuo 1999 metų priva-
lombai turi deklaruoti tokius ryšius, ir
prisipažinę dėl bendradarbiavimo su
KGB, ir neprisipažinę. Jau dvidešimt
metų neegzistuoja jokių išimčių Seimo

nariams, prezidentams, prokurorams,
ministrams, teisėjams. Tačiau per tuos
metus atsirado europarlamentarų, tie-
siogiai renkamų merų pareigybės.
Džiaugiuosi, kad pavyko įvesti įparei-
gojimą ir juos tikrinti VRK, jei kandi-
datuos į šias pareigas, ir nedelsiant pa-
viešinti tokią informaciją, net jei as-
muo savo laiku prisipažino dėl slapto
bendradarbiavimo su KGB,“ – tvirtina
Arvydas Anušauskas.

„Tremtinio“ inf.

1941 m. Birželio sukilimo didvyris Jonas Dženkaitis

Gintaras LUČINSKAS

Jonas Dženkaitis gimė 1906 m. liepos 9 d. Vilkaviškio apskrityje, Paežerių valsčiuje, Opšrūtų kaime, ūkininkų šeimoje. Jis buvo antras sūnus šeimoje. 1919–1925 m. mokėsi Vilkaviškio „Žiburio“ gimnazijoje. Baigęs 5 klases, 1925 m. atvyko į Karo mokyklą ir, išlaikęs egzaminus, buvo priimtas į parengiamąjį kursą 1-osios kuopos kariūnu. 1926 m. rugsėjo 1 d. perkeltas į jaunesniųjų kariūnų kursą, 1927 m. rugsėjo 20 d. – į vyresniųjų kariūnų kursą.

Lietuvos kariuomenės ltn. Jonas Dženkaitis, iki 1934 m. Iš Vytauto Zabielsko archyvo

1928 m. rugsėjo 8 d. J. Dženkaitiui, baigusiam Karo mokyklos X laidą, suteiktas leitenanto laipsnis ir paskirtas į 8-ąjį pėstininkų Kauno kuniškio Vaidoto pėstininkų pulką, dislokuotą Šiauliuose, 1-osios kuopos jaunesniojo karininku. 1928 m. apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės 10-mečio medaliu.

Domėjosi aviacija

Pagal 1931 m. sausio 1 d. Karininkų laipsnių įstatymą, kovo 10 d. J. Dženkaitiui leitenanto laipsnis pakeistas į jaunesniojo leitenanto laipsnį. 1931–1932 m. mokėsi Vytauto Didžiojo karininkų kursų Aviacijos skyriuje (III laida). Baigęs kursus, perkeltas į Karo aviaciją ir paskirtas II rango karo lakūnu į 2-ąją eskadrilę, dislokuotą Aleksoto aerodrome Kaune. Kadangi labai domėjosi aviacija, tai įstojo ir į Lietuvos aeroklubą (LAK), kur nuo 1931 m. liepos 14 d. pradėjo savarankiškai skraidyti.

1932 m. baigė aukštojo pilotų kursus, suteiktas leitenanto

laipsnis. 1934 m. liepos 11 d. už dalyvavimą nepavykusiame voldemarininkų 1934 m. birželio 6–7 d. puče slapto įsakymu kariuomenei Nr. 10 Jonas Dženkaitis kartu su kitais 22 karininkais iš karo tarnybos paleistas į atsargą, jam uždrausta dėvėti karinę uniformą ir išsiųstas iš Kauno.

Paleistas į atsargą Jonas Dženkaitis tik po kurio laiko gavo Valstybės saugumo departamento leidimą grįžti į Kauną. Turėdamas LAK piloto licenciją ir būdamas LAK nariu, turėjo galimybių ir toliau skraidyti, tapo LAK skraidymo instruktoriumi.

Aktyviai dalyvavo LAK Lietuvoje rengiamose aviacijos šventėse, kurių metu buvo populiarinama aviacija. Vienviečiu lėktuvu jis darydavo įvairias figūras, skraidydavo malūnsparniu-sraigtasparniu, kuris tuo metu Lietuvoje buvo retenybė.

1936 m. rugpjūčio mėn. J. Dženkaitis kartu su lakūnais Jonu Pyragiumi ir Viktoru Ašmensku kaip stebėtojai dalyvavo XI olimpinėse žaidynėse Berlyne. 1936 m. lapkričio 5 d. LAK pirmininkas prof. Zigmąs Žemaitis, sudėrinęs su Karo aviacijos vadovybe, patvirtino LAK sportinės eskadrilės statutą ir eskadrilę perėjo Karo aviacijos viršininko žinion. Lapkričio 28 d. J. Dženkaitis buvo paskirtas šios eskadrilės vado kpt. Leono Taunio pavaduotoju ir instruktoriumi. 1937 m. kovo 21 d. jis išrinktas į LAK valdybą.

1937 m. prie Susisiekimo ministerijos įkūrus Oro susisiekimo inspekciją (OSI), J. Dženkaitis įsidarbino oro stoties viršininku. Lietuva tuo

metu buvo sumanusi nusipirkti du keleivinius lėktuvus, o tam reikėjo atitinkamai parengti lakūnus. Tuo reikalu OSI susitarė su vokiečių aviacijos bendrove „Lufthansa“, kad priimtų du lietuvius lakūnus civilinės aviacijos pilotų kvalifikacijai parengti. Vienas jų buvo Jonas Dženkaitis.

1937 m. jis kartu su kitu karo lakūnu, už dalyvavimą voldemarininkų puče iš kariuomenės pašalintu ats. ltn. Simu Mockūnu, išvyko į Vokietiją atlikti praktikos. Ten kaip antrieji pilotai skraidė keleiviniais lėktuvais „Junkers JU-52“ įvairiais tarptautiniais maršrutais. Atlikę stažuotę, jiedu grįžo į Lietuvą ir iš OSI gavo viešojo transporto piloto liudijimus bei licencijas. Jonas Dženkaitis ir jo kolega Simas Mockūnas buvo pirmieji tarptautiniais reisais skraidančių keleivinių lėktuvų pilotai Lietuvoje.

Veikla Vokietijoje

1940 m. rudenį Jonas Dženkaitis nelegaliai pasitraukė į Vokietiją. Čia jis netrukus susisiekė su Berlyne gyvenančiu buvusiu Lietuvos nepaprastuoju pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru plk. Kaziu Škirpa bei įsitraukė į antisovietinio pasipriešinimo judėjimą.

1940 m. lapkričio 17 d. Jonas Dženkaitis dalyvavo sukvietame steigiamajame susirinkime Berlyne, įkuriant Lietuvos aktyvistų frontą (LAF). Kartu su kitais jis pasirašė LAF steigiamąjį aktą, tapo LAF signataru.

1941 m. kovo 30 d. Kazio Škirpos iniciatyva Berlyne prie LAF buvo įkurta karinė organizacija – Tautinio darbo apsauga (TDA), kuri turėjo tapti LAF kovos būrių branduoliu. Tuo tikslu LAF vadovybė parinko apie 40 geriausių ir patikimiausių vyrų (prieš pat karą jų buvo apie 70), kurių kariniam parengimui vokiečiai organizavo specialius kursus Rytprūsioje prie Karaliaučiaus. Čia juos 1941 m. gegu-

žės mėn. pradžioje aplankė Kazys Škirpa ir Stasys Raštikis. Iš šio būrio buvo parenkami ir ryšininkai ryšiu su okupuota Lietuva palaikyti. Iki šių dienų išliko žinomos tik kelios tų drausių TDA vyrų pavardės. Kazys Škirpa 1973 m. savo atsiminimuose saugumo sumetimais įvardijo tik tris: Joną Dženkaitį, Petrą Skuruską ir Julijoną Būtėną (tuo metu jau žuvusius).

Išsaugoti Aleksoto tiltą

Prieš pat Vokietijos–Sovietų sąjungos karą J. Dženkaitis slapta grįžo į Lietuvą ir 1941 m. birželio 23 d. apie 9 val. ryte jau buvo Kaune. Turėjo užduotį su sukilėliais apginti sovietų ketinamą sprogdinti Aleksoto (Vytauto Didžiojo) tiltą ir pamėginti jį užimti. Linksmadvarėje netrukus susirinko apie 30 sukilėlių. Aleksote stovėjęs sovietų aviacijos dalinys jau buvo išsikraustęs.

Apie 11 val. netikėtai pradėjo sproginėti sovietų padegti Raudonosios armijos amunicijos sandėliai, vadinami „Batareika“. Į padanges veržėsi dūmų ir liepsnos stulpai. Sprogimams aprimus, sukilė-

liai įėjo į sandėlius ir ten rado tinkamų naudoti ginklų.

J. Dženkaitis susirado kulkosvaidį ir su dešimčia sukilėlių, ginkluotų įvairiais lengvaisiais ginklais, įsitvirtino šlaite tarp Aleksoto keltuvo (funikulieriaus) ir VDU Technikos fakulteto rūmų. Kita dalis sukilėlių užėmė pozicijas Vailokaičio sodo šlaite. Apie 15 val. sukilėliai pradėjo šturmuoti Aleksoto tiltą, ėmė šaudyti į besitraukiančius raudonarmiečius.

J. Dženkaitis vykdė LAF užduotį – žūt būt išsaugoti Aleksoto tiltą nuo susprogdinimo. Tačiau raudonarmiečiai susivokė, kad juos nuo Aleksoto šlaitų apšaudo nedidelis civilių žmonių būrys ir ėmėsi priemonių šį jiems labai pavojingą ugnies židinį nuslopinti. Apie 17–18 val. J. Dženkaitis sukilėlių būrį iš užnugario atakavo kelių tankečių ir šarvuotųjų remiamas raudonarmiečių dalinys. Sunaikinę sukilėlių apsaugą, jie pradėjo šaudyti į nugaras kitiems sukilėliams. Per dešimt sukilėlių buvo nukauta, o J. Dženkaitis sunkiai sužeistas – peršautas į dešinįjį plautį ir kairiąją ranką.

(keliamą į 8 psl.)

Skelbimas

Liepos 4 d. (šeštadienį) kviečiame į Lietuvos laisvės kovotojų atminimo šventę, kuri vyks Mūšios Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke (Ukmergės r., Vidiškių sen., Kadrenų k.), įkurtame mons. Alfonso Svarinsko. Šventė skiriama kardinolo Vincento Sladkevičiaus 100-osioms gimimo metinėms.

11 val. partizanų pagerbimas Dukstynos kapinėse. Kalbės kun. N. Pipiras.

12 val. atminimo koplytstulpių, skirtų kardinolo V. Sladkevičiaus ir vyskupo kankinio V. Borisevičiaus atminimui, pašventinimas. Žodį tars vysk. J. Kauneckas ir kun. M. Talutis.

13 val. šv. Mišios. Pamokslą sakys kardinolas S. Tamkevičius. Giedos solistas M. Zimkus.

Šventės rėmėjai: kardinolas S. Tamkevičius, vyskupas J. Kauneckas, Ukmergės meras R. Janickas.

Užjaučiame

Mirus buvusiam Krasnojarsko kr., Nazarovsko r., Sachoptos tremtiniui Vladislavui Sabaliauskui nuoširdžiai užjaučiame žmoną Janiną, dukterį Daivą ir šeimos artimuosius.
LPKTS Šilutės filialas

Nuoširdžiai užjaučiame filialo narę Birutę Sovienę mirus brangiai mamai Grasildai Ravinienei. Telydi Jus paguoda ir dvasios stiprybė.

LPKTS Kuršėnų filialas

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Savaitraščio vadovė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1360 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia (2020 m. skirta 11800 eurų)

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

„Tėtį mačiau verkiantį tik vieną kartą – kai trėmė“

(atkelta iš 1 psl.)

Savo laiškuose Vandutė rašo: „Gerai žinau Rusijos istoriją. Nuo 1968 metų ją studijuojau ir puikiai žinau jos nusikaltimus. Jau nuo tų metų žinojau tikrąją tiesą apie Katynę. Skačiau lietuvių karininko prisiminimus „Kaip mus sušaudė“ Červenėje. „Lietuvos archyvų“ visus tomus. Apie Raudonosios armijos žudynes Rainiuose, Pravieniškėse, Vozbutuose ir kitur žinojau ne tik aš, bet ir daug žmonių. Ir apie tai, kaip buvo nužudytas Antanas Smetona (tuomet dar nesupratau), kaip buvo išžudyti Panevėžio gydytojai (tuomet mano teta gydėsi toje ligoninėje) ir pasakojo... tik 1988 metais (anksčiau pasakoti, matyt, bijojo – O.V.).

Daug ką leidžia suvokti ir Rusijoje pastatyti filmai „Politinės žmogžudystės“, „Kremliaus laidotuvės“, „Kremliaus virtuvė“, kiti dokumentiniai panašaus turinio filmai. Deja, Rusijos istorikai, politikai, rašytojai, vyresnio amžiaus ir jauni, tebesivadovauja jiems įskiepyta nuostata, kad istorikai savo kartos vertinti negali“.

Pritardama minčiai, Vandutė cituoja ištrauką iš „Juodosios komunizmo knygos“: „Komunizmo nusikaltimai dar niekada nebuvo teisingai įvertinti nei istoriniu, nei moraliniu požiūriu. Šioje knygoje pirmąsyk bus mėginama išryškinti komunistų nusikaltimų mastą, joje keliamas pagrindinis ir globalus klausimas. Dauguma tų nusikaltimų buvo legalūs, juos vykdė pagal priimtus įstatymus legalios institucijos, priklausiusios valdžiai, turėjusiai tarptautinį pripažinimą... Nacistiniai nusikaltimai 1919–1945 metais – įvertinti Niurnbergo procese, JAV Teisingumo departamentas ir JAV Aukščiausias

teismas įvertino holokausto nusikaltimus bei nustatė išmokas nukentėjusiems nuo nacių.

Sovietinių nusikaltimų mastas Lietuvoje ir pasaulyje, keliskart didesnis, komunistai nusikaltėliai ne tik nenu-teisti, bet netgi ir neįvardyti nei politiniu, nei teisiniu, nei moraliniu aspektais, jau nekalbant apie atlyginimą nukentėjusiems. Mūsų laikais neįvardyti nusikaltimai įgijo naują formą – korupciją. Korupcija – viso buvusio sovietinio bloko palydovė, glaudžiai susijusi su komunistiniu pasauliu, jo buvusiais vadovais, nusikaltimais prieš žmoniškumą ir Lietuvos žmones.

Šiems nusikaltimams negali būti senaties terminų, jie privalo būti vertinami pagal tarptautinę žmogaus teisių jurisdikciją. Mūsų lietuviško nuolankumo ir tylėjimo kaina – iškreipta Lietuvos istorija, jos istorinė tiesa. Ji neateina savaime ir ji neatnešama svetimųjų – rusų, vokiečių, anglų – ją surasti ir įtvirtinti turime mes patys. Kai jos nėra, tai ir skraido po pasaulį nuostatos, platinamos svetimųjų: „Jeigu tu – vokiečiai – esi fašistas, jeigu lietuvis – nacionalistas, na, o jeigu rusas – tai patriotas“.

Savo laikuvieniuolė Nijolė Sadūnaitė, stebėdama, kaip Lietuvoje trinamos ribos tarp aukos ir jos budelio, tarsi tų budelių niekada ir nebuvo, maldavo: „Neištrinkime aukos ir budelio sąvokų, Vakarai išgyveno vieną nelaimę – fašizmą. Rytų Europa – fašizmą ir komunizmą, o Lietuva – ir fašizmą, ir komunizmą, ir dar savos valdžios nusikaltimus“. Rašytoja Vanda Juknaitė rašė: „Mane stebina valdžios – Č. Jursėno, A. Brazausko, G. Kirkilo, G. Karoso, A. Paulausko „nežinojimas“, kas tai

yra KGB, kokie jos komunistiniai-stalininiai nusikaltimai Lietuvai, korupcija, oligarchija, demokratija... Nežinoti to šiandien, kai yra tiek informacijos, tiek literatūros... būnant Seimo nariu, gal reikėtų domėtis nors šiek tiek ir Lietuvos istorija, ne vien tik teise ir ekonomika. Valdžioje esantys man primena „Aleksus“, nesuprantančius savo nusikaltimo. Kodėl Lietuva taip sunkiai gydo savo žaizdas?... Valdžia nusiaubė Lietuvą blogiau negu cunamis“ (Vanda Juknaitė. Cunamio nusiaubtas turistų rojus sparčiai gydos savo žaizdas // Lietuvos rytas – 2005-05-14).

Atvirkščiai, komunistai dar vis renkami į nepriklausomos Lietuvos Seimą ir iš ten jie bando diriguoti politines madas visai Lietuvai. Žmonės tai mato ir žino, vadina juos „bebrais“ ir „begėdžiais“, kartais kai kuriuos viešojoje spaudoje dar ir „judais“ pavadina, bet jiems visa tai – tik „džin“. Šiomis dienomis jau pasigirdo radijo laidose, kad tie „bebrai“ ir „judai“ vėl kandidatuoja ateinančiuose rinkimuose į Seimą „valstiečių“ sąrašuose. „Toks tokį pažino, ant alaus pavadinio“, – sako lietuviška patarlė. Negi dar ir dabar žmonės atiduos už juos savo balsus? Nebent imigrantai, kuriems kažkas kažkaip moka gausius komandiruočių pinigus „už darbą pavojingose aplinkose“?

Yra Lietuvoje ir toks fenomenas. Ir, matyt, jis ir tęsis tol, kol Lietuva nesutrauks Lietuvoje KGB voratinklius. Kita vertus, būtina įsiklausyti į rašytojos Vandos Juknaitės žodžius: „Tačiau kiekvienoj nelaimėj, kiekvienoj ekstremalioj situacijoje be prievartautojo dalyvauja ir pati auka (šiuo atveju – didelė tautos dalis, kolaboravusi su okupantu prievartautoju – O.V.)

Jeigu žmogus, tarkim tauta, nenori ir negali suvokti savo kaltės dalies, kuo ji čia prisideda, kaip dalyvauja, ji amžiams bus prievartaujama, niekada neišeis iš labirinto.

Mes turėsime su visu tragizmu prabilti, kas buvo mums rezistencija, turėsime ramiai prisipažinti, kad mes vieni kitus trėmėme, vežėme, ir kad aukų skaičius be mūsų entuziazmo būtų kur kas mažesnis. Turėsime pripažinti, kad žmones, niekuo nekaltus žmones, sugrįžusius iš tremties, daug iškentėjusius, mes sutikome tarsi su pelnytą bausmės žyme, ir sugrįžusiems dar sunkiau sekėsi pritaipiti prie naujo gyvenimo.“

Atrodo, kad iš to rašytojos pasakymo formuojasi išvada: pirmiausia išsiaiškinkime savuosius nenaudėlius ir juos nukenkinkime, jeigu kitaip negalime, išviešindami juos spaudoje, nebijant jokių bylų ir komunistinių kai kur dar teismų. Istorija žino faktų, kai tiesa buvo ginama ir gyvybės kaina. Ty-lint blogis didinamas.

Įsiklausykime į savo išminčių žodžius, šiuo atveju į amžinos atminties antikomunisto Viliaus Braženo: „Komunizmas – jis tarsi koks maras. Laimingi tie, kurie juo sirgę, pasveiko. Ginkite, sakau ginkite nuo jo ypač jaunimą, pasakykite žmogui, pasakykite tautai, kokia tai kančia ir pražūtis...“ (Vilius Braženas. Nauja pasaulio santvarka. – V., 2000).

O pradžiai, tai nors nebalsuokite už komunistus ateinančiuose Seimo rinkimuose, būkite padorūs lietuviai, ne parsidavėliai svetimiesiems. Nušluostykite ašaras Vandutėms ir šimtams tremtinių ir jų vaikų, atlikdami savo pareigą žmogiškumui.

Dainavos apygardos partizanams paminklas – rudenį

(atkelta iš 4 psl.)

Už paminklo pagaminimą ir pastatymą atsakinga Alytaus miesto savivaldybės administracija, už darbų finansavimą – paminklo iniciatorius LGGRTC.

Paminklas bus apšviestas LED šviestuvais. Šalia jo bus įrengti trys suoliukai, informacinis stendas lietuvių ir anglų kalbomis. Aplinką puoš puslankiu sukomponuota dviejų pakopų gyvatvorė iš visžalių augalų.

Dainavos apygarda buvo įkurta 1945 m. lapkričio mėn., ji apjungė Alytaus apskrities ir dalį Lazdijų apskrities partizanų. Dainavos apygardos įkūrėju ir pirmuoju vadu laikytinas plk. ltn. Juozas Vitkus-Kazimieraitis (1945 m. lapkričio–1946 m. gegužės mėn. vadovavęs tuo metu vadinamajai „A“ apygar-

dai). Kiti Dainavos apygardos vadai: Dominikas Jėčys-Ažuolis (1946 m. gegužės–1947 m. rugpjūčio mėn.), Adolfas Ramanauskas-Vanagas (1947 m. rugpjūčio–1948 m. rugsėjo mėn.), Benediktas Labėnas-Kariūnas (1948 m. rugsėjo–1949 m. kovo mėn.), Lionginas Baliukevičius-Dzūkas (1949 m. gegužės–1950 m. birželio mėn.), Juozas Gegužis-Diemedis (1950 m. birželio–1951 m. rugsėjo mėn.), Vincas Daunoras-Ungurys (1951 m. rugsėjo–1952 m. gegužės mėn.).

Žymesni mūšiai: Kalniškės mūšis (vyko 1945 m. gegužės 16–17 d.), du mūšiai Varčios miške (vyko 1945 m. birželio 14 d. ir birželio 23 d.), Merkinės mūšis (vyko 1945 m. gruodžio 15 d.).

LGGRTC inf.

1941 m. Birželio sukilimo didvyris Jonas Dženkaitis

(atkelta iš 7 psl.)

Dar tebevykstant kautynėms su raudonarmiečiais, jis buvo nutemptas į šlaito apačią, ten žaizdas perrišo sukilėlių ryšininkė B. Kreivienė. Likę sukilėliai, smarkiai apšaudomi raudonarmiečių, Linksmakalnio šlaitais pasitraukė.

Tačiau apie 23 val. sovietai, bijodami naujo sukilėlių antpuolio, Aleksoto tiltą susprogdino, nors tuo metu per tiltą masiškai traukėsi jų pačių daliniai. Išgirdęs sprogimą ir sužinojęs, kad susprogdintas Aleksoto tiltas, sunkiai sužeistas J. Dženkaitis sunkiai pratarė: „Tai tiltas neišsaugotas... Aš turbūt mirsiu... Sunku kvėpuoti... Ką nors darykite...“

Tik antradienio, birželio 24 d. rytą, sunkiai sužeistas J. Dženkaitis valtimi buvo perkeltas per Nemuną ir paguldytas į Žydų ligoninę Senamiestyje. Tačiau jau buvo per vėlu, jis vis labiau silpo ir apie 13 val. mirė. Vėliau jo žūtį prisiminė buvęs bendražygis, LAF kovinės TDA grupės narys Aleksandras Lileikis, kuriam prieš išvykdamas į Lietuvą J. Dženkaitis prisipažino: „Maudžia širdį, kažkoks kirminas graužia, ko gero nelaimė atsitiks“. Aš jam patariau: „Jeigu jau tokia nuojauta, tai keisk sa-

vo nuostatą ir pasilik“. J. Dženkaitis atsiduso: „Būtų negarbinga – visi juoksis, kad išsigandau...“ Ir išskrido. Nuojauta neapgavo – žuvo prie Aleksoto tilto...“

1941 m. birželio 26 d. J. Dženkaitis buvo iškilingai palaidotas Kauno karmelitų (centrinėse) kapinėse su kitais sukilimo didvyriais, prie ten anksčiau palaidotų karo lakūnų.

Antrosios sovietinės okupacijos metais, Kauno miesto vykdomajam komitetui 1959 m. kovo 25 d. nutarus panaikinti karmelitų kapines, tų pačių metų birželio 15 d. J. Dženkaitis palaikai giminaičių rūpesčiu buvo perlaidoti Tauragės miesto kapinėse. Kartu ten buvo perlaidoti ir jo brolio J. Dženkaitis, žuvusio 1944 m. sausio 16 d. kautynėse su sovietiniais banditais, palaikai.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, 1999 m. lapkričio 22 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu Jonas Dženkaitis buvo apdovanotas Vyčio kryžiaus ordino Karininko kryžiumi (po mirties).

2000 m. balandžio 26 d. jam suteiktas vyr. leitenanto laipsnis ir pripažintas kario savanorio teisinis statusas (po mirties).

Skelbimas

Birželio 27 d. (šeštadienį) Telšių r., legendinio Šatrijos kalno papėdėje, įvyks IX buvusių politinių kalinių, tremtinių, Laisvės kovų dalyvių sąskrydis „Laisvė – tai turtas“. Sąskrydžio dalyviai renkasi prie V. Kondrato kaimo turizmo sodybos Pašatrijos kaime, Luokės sen. Registracija prasidės **11.30 val.** Šv. Mišios bus aukojamos **12 val.** Po šv. Mišių dalysimės prisiminimais, vaišinsimės lauknešėliais. Maloniai kviečiame dalyvauti!

Teirautis tel. 8 687 76 304, 8 620 67 467.

LPKTS Telšių filialas